

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД ЗА БЕЗПЕКОЮ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Перетворення, що відбуваються в економіці нашої держави потребують серйозного переосмислення всієї системи державного впливу на відносини в сфері споживчого ринку, оскільки значна частина підприємств, маючи за мету отримання максимального прибутку, а часто і в силу слабкої професійної підготовки та недобросовісності, порушують норми закону, випускаючи на ринок неякісні, а часто й небезпечні товари.

Регулюючий вплив держави на даному етапі на споживчу політику є не тільки виправданим, а просто необхідним. В таких умовах все більшого значення набувають державний контроль та нагляд, покликані захистити споживача, забезпечити якість та безпеку харчових продуктів.

Державний контроль і нагляд на споживчому ринку здійснює велика кількість органів виконавчої влади, що призводить до перетинання та дублювання їх функцій.

Відсутність чітких єдиних вимог до інформації (маркування) створює неабиякі труднощі при здійсненні державного нагляду, зокрема щодо ідентифікації продукції.

Традиційною функцією державного управління є контроль та нагляд, які мають всеохоплюючий характер і проникають у всі сфери суспільних відносин, зачіпають інтереси як великої кількості людей, так і організацій.

Непоодинокими є випадки збігу значень термінів "державний нагляд" і "державний контроль" в науковій літературі та законодавстві. Хоча Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів" дає визначення як *державного контролю* так і *державного нагляду* [1]. Але, необхідно зазначити, що у цьому випадку термін "нагляд" відрізняється від терміну "контроль" тільки періодичністю здійснення. Таким чином, можемо стверджувати, що науковці та законотворці не здійснюють чіткого розмежування понять "контроль" та "нагляд".

На нашу думку, слід погодитися з думкою В.Б. Авер'янова, позиція якого зводиться до того, що родовим поняттям є "контроль". Нагляд є похідним від нього і має свої характерні ознаки, серед яких слід виділити, передусім: перевірку дотримання спеціальних правил, встановлених щодо об'єктів, які перебувають під наглядом; організаційну невідповідність даних об'єктів органам, що здійснюють нагляд; застосування органами, що

здійснюють нагляд, визначених законом заходів відповідальності за допущені правопорушення [2, с. 346].

Для забезпечення отримання належних результатів державного нагляду, що здійснюється відповідними органами, слід виділити найбільш значимі напрямки на споживчому ринку, які потребують більш чіткого нормативно-правового регулювання. До них належать, в першу чергу, питання щодо якості та безпеки продуктів харчування.

Статтею 20 Закону України "Про безпечність та якість харчових продуктів" закріплено положення про те, що особам, які займаються діяльністю з виробництва або введення в обіг харчових продуктів, забороняється виробляти та/або вводити в обіг небезпечні, непридатні до споживання або неправильно марковані харчові продукти [1].

Статтею 42 Конституції України передбачено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [3].

На сьогоднішній день в Україні ситуація зі споживчим ринком є досить складною. Він постійно поповнюється контрафактною, недоброякісною продукцією, яка залишається без належного державного контролю та нагляду. Чинне законодавство України встановлює певні вимоги та стандарти до виробництва харчових продуктів. Вони обов'язково повинні бути безпечними, придатними до споживання, правильно маркованими та відповідати санітарним заходам і технічним регламентам.

25 лютого 2011 року набув чинності Технічний регламент щодо правил маркування харчових продуктів [4].

Вимоги цього Технічного регламенту поширюються на маркування (етикетування) розфасованих продуктів харчування, що реалізуються кінцевому споживачу через оптову або роздрібну торговельну мережу, а також закладам ресторанного господарства (ресторанам, їдальням, лікарням та іншим аналогічним закладам). Проте ще протягом 9 місяців з дня його офіційного опублікування виробникам дозволено використовувати виготовлені чи замовлені пакувальні матеріали та етикетки без врахування вимог технічного регламенту. В новому технічному регламенті чітко прописано, яким повинно бути маркування окремих видів продукції, з наведенням прикладів. Так, вказуються вимоги до шрифту, яким написана назва і склад продукції, до використання загальних назв у складі продукції, до маркування харчових добавок та ін. Але, для того, щоб відповідні органи виконавчої влади могли з повною ефективністю здійснювати контроль та нагляд за дотриманням вимог законодавства необхідно уникати неоднозначності, неточності та неповноти у викладенні відповідних норм. Тому, вважаємо за необхідне зупинитися на аналізі деяких положень нового Технічного регламенту (далі – Регламент).

Відповідно до п. 6 Регламенту вимоги до маркування харчових продуктів повинні забезпечувати надання споживачу необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про харчовий продукт.

У п. 7 Регламенту зазначається, що назву продукту встановлює її виробник з урахуванням вимог цього Технічного регламенту. Далі, серед положень цього пункту, зазначається: "Для риби та морепродуктів, вирощених у штучних умовах, поряд з їх назвою обов'язково зазначають "вирощено в умовах аквакультури". В даному випадку термін "в умовах аквакультури" вважаємо неприйнятним, оскільки цим же пунктом Регламенту встановлено, що інформація, щодо назви "має бути зрозумілою для споживача, конкретно та точно характеризувати продукт, розкривати його природу, походження, фізичний стан продукту...". То чому ж, якщо риба та морепродукти вирощені у штучних умовах, так прямо в назві їй не зазначити? Адже інформація про товар повинна доводитися до споживача в наочній і доступній формі. Отже – етикетка не повинна збивати споживача з пантелику.

Відповідно до п. 23 Регламенту інформацію про часові характеристики придатності харчового продукту у його маркуванні зазначають одним із таких способів:

- кінцева дата споживання;
- дата виробництва та строк придатності.

Вважаємо, що даний пункт протирічить п.5 цього ж Регламенту, в якому зазначається, що маркування харчових продуктів та спосіб, яким його виконують, не повинні вводити в оману споживача стосовно: характеристик харчового продукту, зокрема його природи, ідентичності, властивостей, стану, складу, кількості, часових характеристик придатності (зберігання), походження, способу виробництва чи одержання. На нашу думку, споживач має право знати не тільки кінцеву дату споживання, а й дату виробництва продукту, що слугувало б гарантією права на отримання повної та достовірної інформації про товар, задекларованої законодавством. Тому, пропонуємо п. 23 Регламенту викласти в наступній редакції: "інформацію про часові характеристики придатності харчового продукту у його маркуванні зазначають одним із таких способів:

- дата виробництва та кінцева дата споживання;
- дата виробництва та строк придатності."

Отже, Технічний регламент повинен запобігати введенню в оману споживачів і гарантувати їхнє право на чітку, зрозумілу та доступну інформацію про продукт шляхом відповідного маркування. В свою чергу, держава, в особі уповноважених органів, повинна захищати права споживачів, здійснюючи контроль за якістю і безпечністю продукції (стаття 42 Конституції України).

Основною ж задачею державних органів на сучасному етапі повинно стати забезпечення розумного балансу між дотриманням прав і свобод громадян та підтриманням належного порядку у сфері торгівлі.

Література

1. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Авер'янов В.Б. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за ред. В.Б. Авер'янова. – К., 1999. – 358 с.

3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

4. Про затвердження Технічного регламенту щодо правил маркування харчових продуктів : Наказ Державного Комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 487 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Маланчук, Т.В. Державний контроль та нагляд за безпекою харчових продуктів [Текст] / Т.В. Маланчук // Актуальні питання публічного права: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (11 листопада 2011 р., м. Запоріжжя). - Запоріжжя: КПУ, 2011. – С. 31-34.